

MAZARS AS
Fridtjof Nansens vei 19
0369 OSLO

VÅR REFERANSE
21/4852

DERES REFERANSE

DATO
20.12.2021

Tilsynsrapport

1. INNLEDNING

Finanstilsynet viser til tilsyn i perioden 2. – 8. september 2020, foreløpig tilsynsrapport av 8. november 2021 og revisjonsselskapets tilsvaret av 10. desember 2021.

Revisjonsselskapet har i tilsvaret til foreløpig tilsynsrapport opplyst at de tar Finanstilsynets merknader til etterretning og at det er iverksatt tiltak for å utbedre de forhold som Finanstilsynet har påpekt.

Revisjonsforetak og oppdragsansvarlige revisorer som utfører lovfestet revisjon av foretak av allmenn interesse skal ha kvalitetskontroll hvert tredje år, øvrige revisorer minst hvert sjette år, jf. revisorloven § 13-1. Kontrollen av revisjonsforetak som ikke reviderer foretak av allmenn interesse gjennomføres som hovedregel av DnR etter avtale med Finanstilsynet. Mazars AS er ikke valgt som revisor for noen norske allmenninteressesforetak. Mazars reviderer imidlertid på europeisk basis en rekke allmenninteressesforetak. Mazars i Europa er blant de større revisjonsnettverkene i EU og som derfor følges opp av CEAOB (Committe of European Auditing Oversight Bodies) hvor Finanstilsynet deltar.

Det antas at Mazars i Norge reviderer datterselskap av europeiske allmenninteressesforetak eller vil kunne komme til å gjøre det. Mazars AS har i 2021 hatt tematisert tilsyn fra Finanstilsynet som omfattet revisjonsselskapets retningslinjer og etterlevelse av hvitvaskingsregelverket hvor betydelige svakheter ble påpekt, samt har også hatt tilsyn knyttet til innberettete saker. Finanstilsynet har merket seg at Mazars AS i tillegg har svake resultater fra intern internasjonal kvalitetskontroll.

Formålet med tilsynet er å kontrollere oppfyllelsen av lovkrav, herunder identifisere og påpeke eventuelle svakheter knyttet til revisjonsselskapenes gjennomføring av revisjonsoppdrag. Selskapets etablerte retningslinjer og rutiner er sentrale for å sikre overholdelse av revisorlovgivningen.

Tilsynet ble gjennomført før ikrafttredelsen av ny revisorlov 1. januar 2021. Det er derfor henvist til gammel revisorlov om ikke annet er angitt.

2. SELSKAPETS ORGANISERING, RETNINGSLINJER OG RUTINER

2.1 Organisering av virksomheten og kvalitetsstyring

I henhold til (ny) revisorloven § 7-1 første ledd skal revisjonsforetak ha forsvarlige rutiner for administrasjon, regnskap og informasjonssikring, samt kvalitetsstyring som sikrer at retningslinjer, rutiner og beslutninger blir etterlevd i hele organisasjonen. Kvalitetsstyringen skal omfatte et system for å sikre kvaliteten på lovfestet revisjon og revisorbekreftelser, veiledning, kontroll og gjennomgang av arbeidet til medarbeidere på slike oppdrag og oppdragsdokumentasjon. Det er i revisorloven angitt at kvalitetsstyringen skal omfatte konkrete retningslinjer og rutiner, jf. (ny) revisorlov § 7-1 andre ledd.

Revisjonsselskapet har kvalitetsstyringssystemer basert på ISQC 1 (Kvalitetskontroll for revisjonsfirmaer som utfører revisjon og forenklet revisorkontroll av regnskaper samt andre attestasjonsoppdrag og beslektede tjenester), men har ikke utarbeidet konkrete retningslinjer som nevnt i ny revisorlov. Det ble gitt informasjon under tilsynet om at dette er et arbeid som vil foregå høsten 2021 og bli implementert innen 31.12.2021.

2.2 Registrering av overtredelser og skriftlige klager

I henhold til (ny) revisorloven § 7-3 skal revisjonsforetak registrere overtredelser av bestemmelser i revisorloven eller forordningen som gjelder oppdrag om lovfestet revisjon, samt tiltak som er gjennomført i den forbindelse. Videre skal revisjonsforetak utarbeide en årlig rapport som gir en oversikt over tiltak som nevnt og gjøre denne kjent internt. Revisjonsselskapet har ikke utarbeidet et slikt system. Finanstilsynet mener forholdet er brudd på revisorloven § 7-3.

2.3 Retningslinjer og rutiner for gjennomføring av revisjonsoppdrag

Finanstilsynet har ved gjennomgang av enkeltoppdrag konstatert at det er betydelige svakheter i revisjonsutførelsen. Dette gjelder både planleggingen og utførte revisjonshandlinger samt tilhørende dokumentasjon. Forholdene utgjør brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd og § 5-3. Forholdene er også brudd på revisjonsselskapets interne kvalitetskontrollsystem.

Finanstilsynet mener at revisjonsselskapet må gjennomføre tiltak for å sikre etterlevelsen av revisjonsselskapets retningslinjer for gjennomføring av revisjonsoppdrag. Det vises til revisorloven § 5b-1, jf. ISQC 1 punkt 32 og Finanstilsynets oppsummering i punkt 5.

For nærmere beskrivelse av Finanstilsynets funn knyttet til revisjonsutførelsen av enkeltoppdrag vises det til kapittel 4.

2.4 Bruk av IT i revisjonsselskapet

2.4.1 Utkontraktering av IT-virksomhet

Etter finanstilsynsloven § 3 skal Finanstilsynet føre tilsyn med at virksomheter under tilsyn drives forsvarlig. Finanstilsynsloven § 4c regulerer utkontraktert virksomhet. Revisjonsselskaper er unntatt fra plikten til å melde fra til Finanstilsynet om utkontraktering, men myndigheten Finanstilsynet har til å gripe inn gjelder. Dette kan skje dersom Finanstilsynet finner at utkontraktering skjer i et omfang eller på en måte som ikke kan anses som forsvarlig, vanskeliggjør tilsynet med den utkontrakterte virksomhet eller med foretakets samlede virksomhet, eller dersom utkontrakteringen

er i strid med bestemmelser gitt i eller i samsvar med lov. Fra og med 1. januar 2021 ble revisjonsselskaper underlagt risikostyringsforskriften. Forskriftens § 5 omhandler utkontraktering. Finanstilsynet har også gitt veiledning om utkontraktering i rundskriv 3/2020. Av rundskrivet fremkommer det blant annet at foretak under tilsyn må vurdere om det er begrensninger i adgangen til å utkontraktere de aktuelle oppgavene. Foretakene må også vurdere hvilken risiko utkontrakteringen av de enkelte oppgavene vil innebære for foretakets virksomhet. Vurderingen må inkludere:

- en konkretisering av de ulike risikoene,
- sannsynligheten for at de aktuelle hendelsene inntreffer, og
- hvilke konsekvenser det i så fall vil kunne ha for foretakets virksomhet.

Revisjonsselskapet har ikke utarbeidet dokumentasjon knyttet til styrets behandling av utkontraktering av IT-oppgaver eller anskaffelser av IT-tjenester. Under tilsynet ble det opplyst at det ikke foreligger dokumenterte risikovurderinger tilknyttet utkontrakteringen av IT-oppgaver eller anskaffelser av nye IT-systemer.

2.4.2 Avtale med ekstern leverandør

Revisjonsselskapet har inngått avtaler med blant andre Digiflow om tjenester for tilgang til systemer og applikasjoner og lagring av informasjon. Avtaleteksten gir ikke en klar beskrivelse av hvordan revisjonsselskapet interesser kan ivaretas på en tilstrekkelig måte ved en eventuell avslutning av avtalen mellom partene.

Revisjonsselskapet har inngått avtale om leveranser fra Microsoft, herunder en OVS (Open Value Subscription) som gir tilgang til Microsoft sine tjenester. Etter Finanstilsynets vurdering gir ikke foreliggende avtaler revisjonsselskapet nødvendig rett til innsyn og kontroll med leverandørens leveranse, tilsvarende setter det begrensninger for Finanstilsynets muligheter for å føre tilsyn. Dette gjelder blant annet håndtering av informasjon som kan fremkomme i revisjonsselskapets e-post og i andre kontorstøttesystemer (som for eksempel "Excel" og "Word"). Finanstilsynet er kjent med at Microsoft har utarbeidet et vedlegg til sin standardavtale som er blitt benyttet når avtaleparten er foretak som driver konsesjonspliktig virksomhet. Vedlegget skal sikre foretaket rett til innsyn og kontroll nødvendig for at foretaket kan vurdere og håndtere risiko på en forsvarlig måte.

Det er Finanstilsynets vurdering at de inngåtte avtalene med flere av IT-leverandørene ikke ivaretar revisjonsselskapets ansvar for risikostyring og internkontroll knyttet til utkontraktert IT-virksomhet. Det vises til revisorloven § 5b-1, jf. ISQC 1 nr. 16 e) og nr. 46.

For å sikre at revisjonsselskapet foretar de nødvendige vurderingene og iverksetter risikoreducerende tiltak i samsvar med risikostyringsforskriften, mener Finanstilsynet at revisjonsselskapet må fastsette rutiner som bestemmer hvordan utkontraktering skal behandles i revisjonsselskapet. Disse bør angi hvordan revisjonsselskapet skal forholde seg før avtale om utkontraktering inngås, hvordan det skal sikres at det blir inngått skriftlig avtale som gir revisjonsselskapet og Finanstilsynet de nødvendige rettigheter.

3. Kompensasjonsordningen for næringslivet - Covid 19

Kompensasjonsordningen for næringslivet er en del av regjeringens tiltak for å dempe de økonomiske konsekvensene av virusutbruddet og smitteverntiltakene. For at et selskap skal kunne søke, må det oppfylle vilkår som følger av *lov om midlertidig tilskuddsordning for foretak med stort omsetningsfall for perioder før august 2020* (heretter "*lov om tilskuddsordning*") § 4 og § 5 for perioder etter august 2020 jf. *forskrift til lov om midlertidig tilskuddsordning for foretak med stort omsetningsfall* (heretter "*forskrift om tilskuddsordning*") kapittel 2. Ett vilkår for at tilskudd innvilges er at søknad om dette bekreftes av et revisjons- eller regnskapsførerselskap. For at en autorisert regnskapsfører eller revisor skal kunne avgi bekreftelse, må de foreta kontroll av de opplysninger som klienten legger til grunn for søknaden. Det er av tilskuddsgiver utarbeidet egne kontrollhandlinger med tilhørende standard bekreftelse. Dette følger av *lov om tilskuddsordning* § 4, jf. *forskrift om tilskuddsordning* § 4-5.

Finanstilsynet valgte ut for kontroll 24 attestasjoner fordelt på syv foretak hvor revisjonsselskapet har avgitt bekreftelse innenfor ordningens forskjellige tidsperioder. For seks av foretakene har selskapet attestert som revisor og for ett av foretakene har selskapet attestert som regnskapsfører.

3.1 Attestasjoner gjennomført som revisor

Revisor skal utføre sitt attestasjonsarbeid i forbindelse med sine attestasjoner etter *lov om midlertidig tilskuddsordning for foretak med stort omsetningsfall* i tråd med ISRS 4400- avtalte kontrollhandlinger. For de seks revisjonsklientene har Finanstilsynet kontrollert 21 attestasjoner. Finanstilsynet mottok revisors arbeidspapirer med underdokumentasjon. Under gjennomgangen avdekket Finanstilsynet følgende mangler i revisors kontrollhandlinger ved flere av attestasjonene:

- Ved kontroll av omsetning for søknadsperioden, sammenligningsperioden, januar-februar 2019 og januar-februar 2020 foreligger det mangler i dokumentasjon av gjennomført kontroll, enten i form av innhentet kopi av benyttet og kontrollert underdokumentasjon eller gjennom manglende henvisning til slik dokumentasjon. Dette omfatter både kontrollerte bilag for omsetning, kreditnota og manuelle posteringer.
- Revisor har ikke dokumentert antall bilag og prosentvis andel av hver enkelt post av faste uunngåelige kostnader som er kontrollert.
- Det er ikke dokumentert referanse til innhentet bankavstemming.
- Det er ikke vedlagt A06 i underdokumentasjonen som bekrefter at foretaket har utbetalt lønn i perioden.
- Vilkårene beskrevet i *forskrift om tilskuddsordning* §§ 2-4 til 2-6 må dokumenteres å være oppfylt, jf. avtalte kontrollhandlinger i *forskrift om tilskuddsordning* § 4-5. For samtlige oppdrag er disse mangelfullt dokumentert. Under tilsynet kom det frem at dette er sjekket i forbindelse med ordinær revisjon. Finanstilsynet mener denne kontrollen burde vært dokumentert som del av revisors attestasjon av foretakenes kompensasjonssøknader. Under tilsynet fikk Finanstilsynet oversendt supplerende dokumentasjon som bekrefter at kontrollhandlingene er gjennomført.

Finanstilsynet konkluderer på bakgrunn av gjennomgåtte attestasjoner og oversendt dokumentasjon at det foreligger flere dokumentasjonsmangler i forbindelse med revisors attestasjoner etter kompensasjonsordningen. Dette utgjør brudd på revisorloven § 9-10 jf. ISRS 4400 punkt 15.

3.2 Attestasjoner gjennomført som regnskapsfører

Finanstilsynet valgte ut ett foretak med tre attestasjoner hvor selskapet har attestert som regnskapsfører. Finanstilsynet har mottatt sjekklister utarbeidet av en bransjeorganisasjon med

kontrollhandlinger for attestasjonene. Under tilsynet kom det frem at det også er revisjonsforetaket som regnskapsfører har bistått foretaket med søknadene.

3.2.1 Oppdragsavtale

I forbindelse med kontroll av attestasjon som regnskapsfører innhentet Finanstilsynet oppdragsavtalen mellom foretaket og regnskapsfører. Finanstilsynets vurdering er at oppdragsavtalen ikke dekker regnskapsførers attestasjon etter kompensasjonsordning for næringslivet. En regnskapsfører som skal avgi attestasjoner etter kompensasjonsordningen må inngå oppdragsavtale om dette, enten som vedlegg til eksisterende avtale eller som særskilt oppdragsavtale.

Finanstilsynets vurdering er at manglende oppdragsavtale for attestasjonen er et brudd på regnskapsførerloven § 3 første ledd jf. god regnskapsføringsskikk (GFRS) punkt 3.4.

3.2.2 Kontroll av attestasjoner

Under gjennomgangen avdekket Finanstilsynet flere mangler knyttet til utførelse og dokumentasjon av kontrollhandlinger. For gjennomførte kontrollhandlinger og dokumentasjon av disse er følgende mangler avdekket:

- Ved kontroll av omsetning i søknadsperioden og sammenligningsperioden foreligger det ingen dokumentasjon på om kontrollhandlinger er gjennomført. Under tilsynet ble det forklart at regnskapsfører fakturerer på vegne av kunden og at regnskapsfører har kontroll på alle utgående fakturaer. Dokumentasjonen gir ingen begrunnet vurdering som underbygger denne påstanden.
- Det er manglende dokumentasjon på hvilke bilag, og sum bilag samt prosentvis andel av hver enkelt post av faste uunngåelige kostnader som er kontrollert.
- Det er manglende dokumentasjon av at foretaket har utbetalt lønn. Under tilsynet fikk vi forklart at regnskapsfører kjører lønn for selskapet. Kontrollhandlingene ber regnskapsfører/revisor innhente a-melding for den aktuelle perioden. Denne foreligger ikke som del av dokumentasjonen.
- Vilkårene beskrevet i Forskrift om tilskuddsordning §§ 2-4 til 2-6 må dokumenteres å være oppfylt, jf. forskrift om tilskuddsordning § 4-5, med unntak av kontroll av innsendt merverdiavgiftsoppgave. Det foreligger ingen dokumentasjon på at regnskapsfører har kontrollert de resterende vilkårene.

Bekreftelsen skal avgis på bakgrunn av konkrete kontrollhandlinger, og kontrollhandlingene skal dokumenteres. Regnskapsfører må gjennomføre og dokumentere kontrollhandlingene uavhengig av om regnskapsfører også har bistått foretaket med å fremskaffe grunnlagene for søknaden. Med bakgrunn i de avdekkede manglene er Finanstilsynets vurdering at selskapet ikke har utført sine plikter i henhold til regnskapsførerloven § 2 andre ledd jf. forskrift om tilskuddsordning §§ 4-5 og 4-6.

Finanstilsynet observerer videre at det foreligger forskjeller mellom metodikken som selskapets regnskapsførervirksomhet benytter for sine attestasjoner tilknyttet tilskuddsordningen og tilsvarende metodikk benyttet av selskapets revisjonsvirksomhet. Brukeren av attestasjonen forventer samme sikkerhet og kvalitet uavhengig av om det er en revisor eller regnskapsfører som attesterer. Finanstilsynet mener at selskapets skulle ha utarbeidet og implementert metodikk med tilhørende

dokumentasjonskrav for disse attestasjonene for bruk ved alle attestasjoner av Covid 19 kompensasjoner, uavhengig av om tjenesten leveres av en revisor eller en regnskapsfører.

4. FINANSTILSYNETS KONTROLL AV REVISJONSUTFØRELSEN

Som ledd i det stedlige tilsynet gjennomgikk Finanstilsynet følgende revisjonsoppdrag for kontroll av revisjonsselskapets etterlevelse av revisorloven, herunder god revisjonsskikk:

- A. Skoforretning
- B. Advokatvirksomhet
- C. Bilverksted
- D. Grossistvirksomhet
- E. Handelsvirksomhet (del av internasjonalt konsern)
- F. Returselskap (del av internasjonalt konsern)
- G. Salg av software

Finanstilsynets gjennomgang er risikobasert og omfatter utvalgte deler av revisjonsutførelsen. Etterlevelsen av revisjonsselskapets retningslinjer og rutiner kontrollert ved gjennomgangen av de nevnte oppdragene.

4.1 Manglende revisjonsbevis for inntekter

For alle de kontrollerte oppdragene har Finanstilsynet konstatert svakheter ved revisjon av inntekter.

Oppdrag A

- Selskapets virksomhet er salg av sko, og all omsetning skjer via kassaapparatet i butikken. Bokføringsloven kapittel 5 stiller krav til hvordan kontantsalg skal dokumenteres. Revisor har i sin dokumentasjon ikke vurdert om kravene i bokføringsloven 5-3-2a knyttet til salgsdokument, 5-3-3 knyttet til dagsoppgjør og lett tilgjengelig systembeskrivelse § 5-3-4 er oppfylt.
- Det er svakheter ved revisors risikovurdering. Det er vanskelig å se at revisor har foretatt en konkret risikovurdering av de enkelte påstandene knyttet til transaksjonsklassen inntekter, og det er videre vanskelig å se at det er foretatt en separat vurdering knyttet til mislighetsrisiko på inntektsområdet og hvilken eller hvilke påstander det er knyttet mislighetsrisiko til. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 315 punkt 25 b og ISA 240 punkt 26.
- Det er foretatt test av tett nummerrekkefølge på et intervall på syv dagsoppgjør i en regnskapsperiode. Det foreligger ikke dokumentasjon som underbygger utvalg og testomfang. Finanstilsynet bemerker at utvalget fremstår som lavt gitt at testen skal gi sikkerhet for at det foreligger dagsoppgjør hver åpningsdag hele året. Videre er det foretatt test av at salg er riktig overført fra kassasystemet til månedsgrunnlag for tre utvalgte datoer, med påfølgende avstemming mot omsetning i hovedbok. Heller ikke for denne testen foreligger det dokumentasjon som underbygger utvalg og testomfang. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 530.
- Bruttofortjenesteanalysen er ment å gi revisjonsbevis for påstanden periodisering. Det legges det til grunn at denne handlingen er ment som revisjonsbevis både på selskapets varekostnad og inntekter. En bruttofortjenesteanalyse kan ikke gi revisjonsbevis både for inntekter og varekostnad, da et av elementene må være et "anker" og låses i analysen. Da det

ikke er utført tilstrekkelig og hensiktsmessige revisjonshandlinger for inntektene, kan ikke inntektene brukes som anker. Følgen av dette er at den utførte bruttofortjenesteanalysen ikke er et fullverdig revisjonsbevis. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 520 punkt 5.

Oppdrag B

- Selskap B driver med forretningsførervirksomhet og salg av tilknyttede tjenester. Regler knyttet til forskrift til domstoloven setter krav til en advokats behandling av klientmidler og årsregnskap (advokatforskriften). Disse reglene er ikke omtalt i planleggingen. Det fremgår av advokatens regnskap at advokaten oppbevarer klientmidler. Den regnskapsmessige behandlingen er ikke i tråd med advokatforskriften da saldo på kontoen inngår i advokatens balanse og det er ikke gitt noteopplysninger om innestående og klientansvar, jf. Advokatforskriften § 3a-3 og 3a-4. Advokater skal føre timeregnskap som grunnlag for sin fakturering. Det foreligger ikke dokumentasjon for at revisor har kontrollert at timeføringen er i tråd med bokføringslovens krav.
- Advokaten fakturerer månedlig i henhold til fastprisavtaler for forretningsførertjenester. Sum inntekt fra fastprisavtaler beløper seg til kr. 795 348 for ett år. Selskapet har en totalomsetning på kr. 974 327. Det fremgår ikke av revisjonsdokumentasjonen at revisor har utført revisjonshandlinger rettet mot øvrige inntekter som beløper seg til kr. 178 979. Finanstilsynet mener at det ikke er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessige revisjonsbevis for alle vesentlige inntekter. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 230 punkt 5a og ISA 500 punkt 6.
- Det foreligger ikke dokumentasjon for om revisor har tatt stilling til mislighetsrisikoen på inntektsområdet. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 240 punkt 27 og 28.

Oppdrag C

Selskap C sin virksomhet er service på biler, samt noe bruktbil salg.

- Bokføringsloven kapittel 5 stiller krav til hvordan kontantsalg skal dokumenteres. Revisor har i sin dokumentasjon ikke vurdert om kravene i bokføringsloven 5-3-2a knyttet til salgsdokument, 5-3-3 knyttet til dagsoppgjør og lett tilgjengelig systembeskrivelse § 5-3-4 er oppfylt.
- Det er svakheter ved revisors risikovurdering. Det er ikke dokumentert at revisor har foretatt en konkret risikovurdering av de enkelte påstander knyttet til transaksjonsklassen inntekter, samt foretatt en separat vurdering knyttet til mislighetsrisiko på inntektsområdet og hvilken eller hvilke påstander det er knyttet mislighetsrisiko til. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 315 punkt 25 b og ISA 240 punkt 26.
- Det er gjennomført revisjonshandlinger ved gjennomgang av fakturaer ført på konto 3000, gjennomgang av fakturajournaler og påsett tett nummerrekkefølge samt kontroll av krediteringer inn i nytt år. Felles for disse revisjonshandlingene er revisor sitt fokus på påstanden periodisering. Revisor har ikke sett på grunnlaget for faktureringen. Finanstilsynet mener at revisjonshandlingene gir begrenset revisjonsbevis for periodisering av inntekter. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6.

- Det er gjennomført en bruttofortjenesteanalyse. Det fremgår ikke av dokumentasjonen om revisor har hatt et bevisst forhold til om analysen skal gi revisjonsbevis på inntekter eller varekostnad. Analysen er heller ikke satt opp etter kriteriene i ISA 520 da det ikke er dokumentert noen vurdering av analysens egnethet, påliteligheten av dataen som ligger til grunn for analysen. Forventningen som er satt er ledelsens forventning. Revisor har ikke på selvstendig grunnlag satt en forventning til analysen. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 520.
- Det er gjennomført en kontroll av innbetalinger av kundefordringer per 31.12.2020. Revisor har imidlertid ikke kontrollert konkret at innbetalingene er kontrollert inn mot bankkonto da revisor kun har basert seg på OCR betalinger i regnskapssystemet. Finanstilsynet mener at revisjonshandlingen gir begrenset revisjonsbevis for gyldighet. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6.

Oppdrag D

Selskapet driver grossistvirksomhet med salg av støvler, og selskapet hadde i 2020 en omsetning på kr 19 092 957.

- Revisor har innhentet omsetningsbekreftelser på kr. 17,3 mill. Revisjonshandlingen gir primært revisjonsbevis for revisjonspåstanden gyldighet og sekundært påstandene fullstendighet og periodisering. Det foreligger en inntekt på kr. 1,8 mill. som ikke er dekket ved innhenting av omsetningsbekreftelser. Beløpet er betydelig høyere enn arbeidsvesentligheten og skulle vært omfattet av revisjonshandlinger. Bruttofortjenesten som er utført er basert på at revisor har revisjonsbevis for inntekter (anker). Da det ikke er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for inntekter, gir ikke bruttofortjenesten tilstrekkelig revisjonsbevis for varekostnaden. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 230 punkt 5a og ISA 500 punkt 6.

Oppdrag E

Selskap E er en handelsvirksomhet og en del av et internasjonalt konsern som driver med salg av emballasje. Virksomheten i Norge er salg av emballasjeprodukter. Lagret er lokalisert i Sverige og foretaket benytter samme ordrefaktureringsystem som søsterselskapet i Sverige. Økonomiavdelingen er fysisk lokalisert i Sverige og leverer økonomitjenester også til det norske selskapet.

- Det er svakheter ved revisors risikovurdering. Det er ikke dokumentert at revisor har foretatt en konkret risikovurdering av den enkelte påstanden knyttet til transaksjonsklassen inntekter, samt foretatt en separat vurdering knyttet til mislighetsrisiko på inntektsområdet og hvilken eller hvilke påstander det er knyttet mislighetsrisiko til. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 315 punkt 25 b og ISA 240 punkt 26.
- Revisor baserer deler av revisjonen på arbeid utført av konsernrevisor (Mazars Sverige) uten at det synes å være utarbeidet noen instruks knyttet til det arbeidet som skal gjøres på vegne av Mazars Norge. Revisjonsdokumentasjonen fra konsernrevisor fremstår som substanskontroller. Revisor skal ifølge ISA 530 punkt 6 *"Utforme og utføre revisjonshandlinger som er hensiktsmessige ut fra omstendighetene med det formål å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis"*. Testen som skal gi sikkerhet for en særskilt risiko (fullstendighet) dekker ikke årets tre siste måneder. Ifølge ISA 530 punkt 7 skal revisor fastsette en utvalgsstørrelse som er tilstrekkelig for å redusere utvalgsrisikoen til

et akseptabelt nivå. Revisjonsdokumentasjonen viser ikke populasjonen, Et utvalg på 3 fremstår etter Finanstilsynets mening som lavt. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 530.

- Revisor har gjennomført en bruttofortjenesteanalyse. Det er svakheter i utformingen av den analytiske revisjonshandlingen ved at revisor ikke har dokumentert at det er utført en vurdering av egnetheten av analysen og påliteligheten av dataene. Forventningene til marginene er også satt med utgangspunkt i foretakets ledelses forventninger uten nærmere kontroll fra revisor. Dette er forutsetninger for å kunne bruke analytisk revisjonshandling som selvstendig revisjonsbevis, jf. ISA 520 punkt 5. Bruttofortjenesteanalysen dekker inntekter på MNOK 75,9, mens regnskapslinjen "*salgsinntekt*" beløper seg til MNOK 77,7. Med en arbeidsvesentlighet på MNOK 1,3 har revisor ikke innrettet revisjonshandlingen slik at tilstrekkelig revisjonsbevis vil kunne oppnås. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 520.
- Årsregnskapet viser "annen driftsinntekt" på MNOK 2,5. Det er ikke utført revisjonshandlinger av regnskapslinjen. Beløpet er over revisors arbeidsvesentlighet som var satt til MNOK 1,3. Finanstilsynet mener at revisor ikke har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for posten. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 5.

Oppdrag F

Selskap F er et returselskap i henhold til avfallsforskriften og en del av et konsern.

- Det er svakheter ved revisors risikovurdering. Det er vanskelig å se at revisor har foretatt en konkret risikovurdering av de enkelte påstander knyttet til transaksjonsklassen inntekter, og det er videre vanskelig å se at det er foretatt en separat vurdering knyttet til mislighetsrisiko på inntektsområdet og hvilken eller hvilke påstander det er knyttet mislighetsrisiko til. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 315 punkt 25 b og ISA 240 punkt 26.
- Revisor har lagt opp til at motpartsbekreftelser – i utgangspunktet sammen med bruttofortjenesteanalyse og en periodiseringstest - skal gi sikkerhet for en særskilt risiko for fullstendighet av inntekter og høy risiko for øvrige identifiserte påstander. Revisor har innhentet 3 motpartsbekreftelser som substanskontroll. Revisjonsdokumentasjonen viser ikke den beløpsmessige utvalgsstørrelsen. Finanstilsynet mener forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 530 punkt 6 og 7.
- Revisor har gjennomført en bruttofortjenesteanalyse. Det er svakheter i utformingen av den analytiske revisjonshandlingen ved at revisor ikke har dokumentert at det er utført en vurdering av egnetheten av analysen og påliteligheten av dataene. Forventningene til marginene er også satt med utgangspunkt i foretakets ledelses forventninger uten nærmere kontroll fra revisor. Dette er forutsetninger for å kunne bruke analytisk revisjonshandling som selvstendig revisjonsbevis. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 520.

- Det er gjennomført en periodiseringskontroll som er dokumentert med henvisning til at fakturaer er gjennomgått og at dette vurderes i orden. Det er ikke dokumentert noen form for angivelse av bilagsnummer eller antall bilag. Det er dermed ikke mulig å ta stilling til om tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis er innhentet. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6.

Oppdrag G

Selskap G selger software og tilhørende tjenester og er en del av et konsern. Selskapet er et typisk salgsselskap med internasjonale kunder der virksomheten er regulert av en konsernintern avtale som gir en margin på 6%.

- I risikovurderingen har revisor ført opp påstandene gyldighet og periodisering med høy risiko. Det er videre argumentert for at det ikke foreligger særskilt risiko da inntektene er basert på kontrakter med kunder, ingen kontanter og ingen vesentlige regnskapsestimater. Revisor skal ta utgangspunkt i antakelsen om at det foreligger risikoer for misligheter ved inntektsføring, og vurdere hvilke påstander som kan føre til slike risikoer, jf. ISA 240 punkt 25. Med utgangspunkt i selskapets bransje og omfang av virksomheten skulle revisor tatt utgangspunkt i at det er presumsjon for særskilt risiko knyttet til misligheter ved inntektsføringen. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 240 punkt 26.
- Det er gjennomført en driftsresultatanalyse. Formålet skal være å kontrollere fullstendighet, nøyaktighet, gyldighet og periodisering av både inntekter og kostnader. En slik driftsresultatsanalyse kan ikke gi revisjonsbevis på både inntekter og kostnader, da ett av elementene må være et "anker" og låses i analysen. Videre er ikke analysen satt opp etter kriteriene i ISA 520 punkt 5. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 520 punkt 5 og ISA 530 punkt 6. Se også ISA 200 punkt 17.

4.2 Misligheter

For alle de kontrollerte oppdragene (A – G) har Finanstilsynet merknader til hvordan revisor har innrettet revisjonshandlingene i forhold til kravene til å avdekke misligheter.

4.2.1 Ledelsens overstyring av kontroller

Revisor har generelt utført revisjonshandlinger for å kontrollere større sluttposter og andre korreksjoner i regnskapet. Dette er i all hovedsak sluttposter som er utført av revisor som en del av den tekniske utarbeidelsen av årsregnskapet.

Finanstilsynets vurdering

Uavhengig av revisors vurdering av risikoene for at ledelsen overstyrer kontroller, skal revisor blant annet utforme og gjennomføre revisjonshandlinger for å teste hensiktsmessigheten av poster i hovedboken og andre justeringer som er foretatt ved utarbeidelsen av regnskapet, jf. ISA 240 punkt 33. Ved utformingen og gjennomføringen av revisjonshandlinger for slike tester skal revisor:

- a) Rette forespørsler til personer som er involvert i regnskapsrapporteringsprosessen vedrørende utilbørlige eller uvanlige aktiviteter knyttet til behandlingen av poster og andre justeringer
- b) Velge poster og andre justeringer som er foretatt ved slutten av en regnskapsperiode, og
- c) Vurdere behovet for å teste poster og andre justeringer gjennom hele perioden.

Finanstilsynet mener at det kun å fokusere på såkalte tekniske avslutningsposter er en misforståelse av hvordan ISA 240 punkt 33 (a), (ii) og (iii) skal forstås. Denne måten å gjennomføre revisjonen av et område hvor det pr definisjon foreligger særskilt risiko, kan medføre at revisor ikke fanger opp vesentlige transaksjoner som kan være overstyrt av ledelsen. Revisor har ikke definert og dokumentert den populasjonen av transaksjoner som revisor mener at det er knyttet særskilt risiko til, samt tatt stilling til og dokumentert hvilke perioder i regnskapsåret det kan være knyttet særskilt risiko til, det vil si slutten av regnskapsperioden, andre perioder eller hele regnskapsperioden. Finanstilsynet mener at dette er et alvorlig brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 240 punkt 33 (a), (ii) og (iii).

4.2.2 Uforutsigbarhet i revisjonen

Revisjonsteamene informerte under tilsynet om at det ikke foreligger noe konkret dokumentasjon på planlegging eller bevisst utføring av uforutsigbare revisjonshandlinger.

Finanstilsynets vurdering

Ved fastsettelse av overordnede handlinger for å håndtere de vurderte risikoene for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter, på regnskapsnivå, skal revisor blant annet innlemme et element av uforutsigbarhet i utvelgelsen av typen, tidspunktet og omfanget av revisjonshandlinger, jf. ISA 240 punkt 30 c og punkt A37. Revisor har ikke dokumentert planlegging av uforutsigbare revisjonshandlinger eller utført revisjonshandlinger med et bevisst forhold til uforutsigbarhet rettet mot misligheter. Dette er et brudd på revisorloven § 5-2, jf. ISA 240 punkt 30 c.

4.2.3 Bevisst feilrapportering/risiko for underslag

For oppdrag E har revisor i sin vurdering av risiko for misligheter og ledelsens muligheter for overstyring av kontroller konkludert med *"liten mulighet da økonomiavdelingen bokfører og betaler alle utgifter"* Økonomiavdelingen er fysisk lokalisert i Sverige og leverer økonomitjenester også til det norske selskapet. Revisor i Sverige har hatt møte med en representant fra IT-avdelingen i det svenske selskapet som er dokumentert i arbeidspapiret *"IT-miljø og SAP"*. Her fremgår det at det har vært tilgang for alle i økonomiavdelingen til alt i SAP frem til november/desember 2020, herunder også opprettelse av leverandørdata samt bokføringer.

Finanstilsynets vurdering

Ifølge ISA 240 punkt 25 skal revisor *"vurdere hvorvidt informasjon innhentet gjennom andre risikovurderingshandlinger og beslektede aktiviteter tyder på at det foreligger en eller flere mislighetsrisikofaktorer."* Finanstilsynet mener at arbeidspapiret fra gjennomgangen med representanten fra IT-avdelingen viser at tilgangsbegrensningene i SAP har vært svake i store deler av 2020. Selv om økonomiavdelingen fysisk ligger i Sverige og således atskilt fra det norske selskapet, hindrer ikke det at ansatte i økonomiavdelingen kan underslå midler i det norske selskapet. Svake tilgangsbegrensninger gir muligheter for misligheter som burde vært fulgt opp med konkrete revisjonshandlinger. Finanstilsynets inntrykk etter å ha gått gjennom revisjonsdokumentasjonen både fra planleggingsmøte på teamet og med kunden, er at vurderingene av potensielle risikofaktorer for misligheter som følge av underslag og/eller bevisst feilrapportering er lite grundige. Faktorer som holdninger, incentiver og muligheter bør inngå i en slik vurdering. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 240 punkt 25.

4.3 Oppdragsvurdering

Finanstilsynet har merknader til revisors oppdragsvurdering for oppdrag E og G.

For oppdrag E er det inngått nytt engasjementsbrev med kunden som er datert 17. november 2020. Revisjonsselskapet har dokumentert sin fortsettelsesvurdering den 17. desember 2020.

For oppdrag G er akseptvurderingen dokumentert 15. februar 2021 av medarbeider og godkjent av oppdragsansvarlig revisor 24. juni 2021. Engasjementsbrev med kunden er datert 2. desember 2020. Videre er ikke andre tjenester enn revisjon dekket av engasjementsavtalen til tross for at revisor har levert tjenester som for eksempel utarbeidelse av årsregnskap, skattemelding og aksjonærregisteroppgave.

Finanstilsynet mener forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 12.

4.4 Manglende revisjonsbevis for varelager

Selskap A hadde et varelager pr 31. desember på kr 2 320 614. Sum eiendeler var på kr 5 341 827. Varelageret utgjorde følgelig 43% av sum eiendeler. Selskapet hadde varetelling 10. november 2020. Revisor deltok på varetelling 11. november 2020, fra morgenen av før butikken åpnet. Det ble talt fra hylle mot liste, og fra liste mot hylle. Det ble foretatt telling av 10 artikler fra liste mot fysisk beholdning, samt 4 artikler fra beholdning til liste. Det ble lagt til grunn tilfeldig utvalg. Revisor konkluderer med at det ikke ble avdekket avvik, og at lagerlistene kan benyttes som grunnlag for fastsettelse av varebeholdningen pr 31. desember 2020. Følgende fremgår av arbeidspapir 13-1: *"Varelager opptalt 10.11.2020 uten vesentlige feil. Lagerliste er tatt ut 01.01, og opptelling småsaker pr 31.12.20. Avvik totalt så vidt små, at lagersystem og rutiner ansett tilfredsstillende til å registrere bevegelser i beholdning slik at telling 31.12 ikke ansett påkrevet, og beholdninger saldi iht lister tatt ut av lagersystem før åpning pr 31.12.20."*

Finanstilsynets vurdering

Det fremkommer ikke av revisjonsdokumentasjonen en begrunnelse/vurdering av antall stikkprøver hver vei (liste mot lager/lager mot liste). Det fremkommer heller ikke hvordan utvalget er foretatt.

Det fremgår videre ikke av revisjonsdokumentasjonen at det er gjennomført revisjonshandlinger som dekker inn usikkerheten som oppstår når telling foretas 1,5 måneder før årsavslutningsdato (mellomliggende periode). Selskapets varelager utgjorde en vesentlig post i selskapets balanse ved årsslutt, og Finanstilsynet mener at revisor skulle utført revisjonshandlinger som underbygde bevegelsen i varelageret i perioden mellom varetelling og 31. desember 2020. Det fremkommer heller ikke av revisjonsdokumentasjonen at revisor har kontrollert kostpriser verken på talletidspunktet eller per 31. desember..

Finanstilsynet mener forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 501 punkt 5 og ISA 530.

4.5 Manglende revisjonsbevis for grunnlaget for fortsatt drift

Selskap C hadde pr 31. desember 2020 en negativ arbeidskapital på kr 5 456 683, en egenkapital på kr - 176 258 og et underskudd før skatt på kr - 662 352. Revisor har i sin vurdering av fortsatt drift situasjonen skrevet følgende: *"Nei. Ingen forhold avdekket. Morselskapet garanterer for selskapets*

løpende drift.". I note til årsregnskapet står det følgende: "Selskapets egenkapital er tapt. Morselskapet vil sikre tilstrekkelig kontantstrøm for selskapets forpliktelser ved regnskapsavleggelsen og de ordinære kostnadene i 12 måneder fra regnskapsavleggelsen eller frem til neste regnskapsavleggelse".

Finanstilsynets vurdering

Morselskapet stiller garanti om tilførsel av tilstrekkelig kontantstrøm til å dekke selskapets forpliktelser og ordinære kostnader 12 måneder frem i tid. En viktig forutsetning for at en garanti fra morselskapet skal kunne legges til grunn som revisjonsbevis, er at morselskapet er i en finansiell situasjon som gjør det sannsynlig at garantien kan oppfylles. Finanstilsynet kan ikke se at revisor har dokumentert og tatt stilling til morselskapets finansielle stilling og reelle mulighet til å oppfylle en eventuell garanti.

Det fremgår av årsregnskapet til morselskapet for 2020 at dette selskapet hadde et driftsresultat på kr – 1 446 179, et årsresultat på kr – 1 132 425, en bankbeholdning på kr 244 114, en arbeidskapital på kr – 1 692 065 og en egenkapital på kr 161 691. Morselskapet har selv en anstrengt finansiell situasjon, og basert på årsregnskapet til morselskapet for 2020 synes det ikke som om dette uten videre er i stand til å tilføre datterselskapet tilstrekkelig kontantstrøm dersom nødvendig.

Dersom det er identifisert hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om enhetens evne til fortsatt drift, skal revisor innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for å fastslå om det foreligger en vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om enhetens evne til fortsatt drift ved å gjennomføre ytterligere revisjonshandlinger, herunder en vurdering av motvirkende faktorer, jf. ISA 570 punkt 16. Revisor har basert sin fortsatt drift vurdering kun på at morselskapet garanterer for selskapets løpende drift og informasjon i notene til selskap C sitt årsregnskap, uten å følge opp påliteligheten av denne informasjonen. Revisor skulle ha innhentet perioderapporter for inneværende år og budsjetter. Finanstilsynet mener at revisor, ved å ikke dokumentere og vurdere morselskapets finansielle stilling, ikke har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis og ikke har vist tilstrekkelig profesjonell skepsis. Dette er alvorlig brudd på revisorloven § 5-2, jf., ISA 570 punkt 16 og ISA 200 punkt 15.

4.6 Manglende revisjonsbevis for vurdering av nærstående parter

Finanstilsynet har merknader til revisors vurdering og dokumentasjon av nærstående transaksjoner for oppdrag E og G.

Oppdrag E

Revisjonsklienten er datterselskap i et internasjonalt konsern. Det kjøpes inn både varer fra flere søsterselskaper og management-tjenester fra Sverige. Til tross for dette har revisor i sin dokumentasjon på område "*fellesområde – nærstående parter*" konkludert med at det verken er identifisert nærstående parter eller transaksjoner med nærstående parter.

Oppdrag G

Revisjonsklienten er et datterselskap i et internasjonalt konsern. Selskapet er et typisk salgsselskap der virksomheten er regulert av en konsernintern avtale som gir jevn og relativt lav margin årlig på 6%. Revisor har ikke dokumentasjon for at han har vurdert avtalen i forhold til om avtalebetingelsene kunne vært inngått mellom uavhengige parter. Det er ikke gitt informasjon om konserninterne avtaler i note til årsregnskapet.

Finanstilsynets vurdering

Ifølge ISA 550 punkt 4 må revisor opparbeide seg en forståelse av enhetens relasjoner til nærstående parter og transaksjoner med dem. Dette er ifølge ISA 550 punkt 5 relevant for revisors vurdering av om det foreligger mislighetsrisikofaktorer. Det følger videre av ISA 550 punkt 25a at revisor skal vurdere om de identifiserte relasjonene til nærstående parter og transaksjoner med disse er regnskapsført og om det er gitt tilleggsopplysninger i samsvar med det gjeldende rammeverk for finansiell rapportering. Det foreligger ingen dokumentert vurdering av forholdet i oppdragsdokumentasjonen. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 550 punkt 4, 5 og 25.

4.7 Manglende revisjonsbevis hendelser etter balansedagen

For oppdrag E har revisor gjort og dokumentert hendelser etter balansedato 9. februar 2021. Revisjonsberetningen er datert 1. mars 2021. Det er innhentet skriftlig uttalelse fra ledelsen per 1. mars 2021, men arbeidspapiret fra 9. februar er ikke oppdatert.

Finanstilsynets vurdering

Ifølge ISA 560 Hendelser etter balansedatoen, punkt 7 skal revisor *"gjennomføre revisjonshandlingene påkrevd i punkt 6 på en slik måte at de dekker perioden fra balansedagen til datoen for revisjonsberetningen, eller så nær denne datoen som praktisk mulig."* Finanstilsynet mener at tre uker fra gjennomføringen av slike handlinger til signeringen av revisjonsberetningen er for lang tid. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 560 punkt 7.

4.8 Merknader til avgitte revisjonsberetninger

For oppdrag E, F og G har Finanstilsynet merknader til avgitte revisjonsberetninger for revisjonen av årsregnskapet for 2020.

Oppdrag E

Revisjonsberetningen for revisjonen av årsregnskapet for 2020 er datert 1. mars 2021. Vesentlige arbeidspapirer som for eksempel test av fullstendig varesalg er datert 2. mars 2021. Oppdragsansvarlig partner har gjort sin endelige signering av filen den 3. mars 2021, det vil si to dager etter dato på revisjonsberetningen.

Oppdrag F

Årsregnskapet er avlagt på engelsk språk etter reglene for små foretak og inneholder således ikke kontantstrømoppstilling. Til tross for at kontantstrømoppstilling ikke er utarbeidet, er det henvist til "and its cashflows" i revisjonsberetningens konklusjonsdel.

Oppdrag G

I revisjonsberetningens avsnitt om "ansvar for regnskapet" er det henvist til både *"styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet"* til tross for at selskapet ikke har daglig leder. Videre er det i avsnittet *"konklusjon om årsberetningen"* under "uttalelse om øvrige lovmessige krav" henvist til *"forslaget til dekning av tap"* til tross for at årsregnskapet viser overskudd.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet mener at for nevnte tre oppdrag foreligger brudd på revisorloven § 5-6 og § 5-2 annet ledd, jf. ISA 700, punkt 24, 33, 43 og 49.

5. OPPSUMMERING

Finanstilsynet har avdekket mangler i revisjonsutførelsen i alle oppdragene som ble gjennomgått. Som det fremgår er det Finanstilsynets vurdering at manglene i flere tilfeller er alvorlige brudd på revisors plikter. Noen brudd fremstår også som gjennomgående svakheter knyttet til hvordan revisjonsselskapet utfører og dokumenterer revisjonsoppdrag. Finanstilsynet viser også til at andre tilsynsrapporter nylig har medført sterk kritikk av revisjonsselskapets revisjonsutførelse.

Finanstilsynet har merket seg de tiltak som revisjonsselskapet i tilsvaret har opplyst er iverksatt for å heve revisjonskvaliteten.

Når resultatet av revisjonsselskapets overvåkingskontroll av revisjonsoppdrag for revisjonen av årsregnskap for 2021 foreligger bes denne oversendt Finanstilsynet.

For Finanstilsynet

Anders Grini
senior tilsynsrådgiver

Espen Jacobsen
tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.